KÂSIM BİN MUHAMMED

Tabiînin büyüklerinden, Medîne-i münevveredeki yedi büyük âlimden biri. İnsanları hakka da'vet eden onlara doğru yolu gösterip, hakiki se'âdete kavuşturan ve kendilerine "silsile-i âliyye" denilen büyük âlim ve velîlerin üçüncüsüdür. Adı, Kâsım bin Muhammed bin Ebû Bekr-i Sıddîk et-Teymî'dir. Babası Muhammed, Hazreti Ebû Bekir'in oğludur. Annesi Sevde, Yezdücerd'in kızı olduğundan, İmâm-ı Zeynel-âbidin ile teyze çocuklarıdır. Babası Mısır'da şehîd edilip küçük yaşta yetim kalınca, halası ve Peygamberimizin mübârek hanımı Hazreti Âişe'nin, yanında büyüdü. Tabiîn devrinde ve Hazreti Osman'ın hilâfeti zamanında 31 (m. 653) yılında doğdu ve 101 (m. 721) veya 106 (m. 725) yılında Mekke ile Medîne arasında Kudeyd denilen yerde hacca veya umreye giderken vefât etti.

Kâsım bin Muhammed, Hazreti Ebû Bekr-i Sıddîk'ın torunudur. Eshâb-ı kiramdan birçoğuna yetişmiş ve onlardan birçok ilim öğrenip başta halası Hazreti Âişe, Ebû Hüreyre, Abdullah İbni Abbâs ve Abdullah İbni Ömer, Hazreti Muâviye gibi meşhûr sahâbîlerden hadîs-i şerîf rivâyetinde bulunmuştur. Kendisinden de, Tabiînin büyüklerinden oğlu Abdurrahmân, Sâlim bin Abdullah, İmâm-ı Şa'bî, akranlarından İbn-i Amr, Yahyâ bin Saîd ve Sa'd bin Saîd el-Ensârî, Abdullah bin Ömer, Sa'd bin İbrâhîm, Abdullah bin Avn ve daha birçoğu hadîs-i şerîf rivâyet etmişlerdir. Tasavvuf ilminde mütehassıs idi. Vera' ve takvâda (Allahü teâlânın haram ettiklerinden sakınıp kaçınmada) eşi yoktu.

Dedesi Ebû Bekr-i Sıddîk (radıyallahü anh) Peygamber efendimizden ve Peygamberlerden sonra insanların en üstünü oldu. Resûlullahdaki bütün üstünlükler, ilimler ve feyizler onda toplanmış ve her bakımdan üstün olmuştur. Kalbe, rûha âit ilimlerin kaynağı idi. Resûlullahın Peygamberlik vazîfelerinden biri de, Kur'ân-ı kerîmin ma'nevî hükümlerini, ya'nî Allahü teâlânın zâtına ve sıfatlarına âit ma'rifetleri, yüksek bilgileri, ümmetinin kalblerine akıtmaktı. Resûlullah efendimiz, tasavvuf ilminin bu yükek ma'rifetlerinin hepsini, Hazreti Ebû Bekr-i Sıddîk'ın kalbine akıttı. O, rûh ilminde de bir mütehassıs oldu. Hazreti Ebû Bekr-i Sıddîk da Resûlullahdan aldığı bu feyzleri, Eshâb-ı kiramdan Selmân-ı Fârisî'nin (radıyallahü anh) kalbine akıttı. Rûhu yükselten ve onu besleyen bu ma'rifetlere, Muhammed bin Kâsım da, Selmân-ı Fârisî'nin sohbetlerinde bulunarak yetişip bir rûh mütehassısı olmuştu. Silsile-i âliyye büyüklerinden dördüncüsü olan İmâm-ı Ca'fer-i Sâdık da, bunun sohbetinden feyz aldı (Bkz. Ca'fer-i Sâdık).

Kâsım bin Muhammed, hadîs ve fıkıh ilminde zamanının en yükseği idi. İlimde ve takvâda eşine rastlanamıyacak bir yüksekliğe erişmişti. Büyük hadîs ve fıkıh âlimlerinden Yahyâ bin Saîd: "Medine'de Kâsım'dan üstün bir kimseye yetişmedik" derken, İbn-i Sa'd da, "Tabakât" adındaki eserinde: "Kâsım, hadîs ilminde sika (güvenilir) bir râvi, fıkıh ilminde yüksek bir âlim ve her bakımdan imâm, önder olan zâttı. Çok hadîs-i şerîf bildirdi. Takvâ ve verâ' sahibi idi" diyerek kendisini medhetmekte, övmektedir. Ebü'z-Zenâd da: "Ben, Kâsım'dan daha çok hadîs ve fıkıh bilen bir kimse görmedim" demektedir. Yine büyük hadîs âlimlerinden Süfyân İbn-i Uyeyne de, Kâsım bin Muhammed'in devrinin en büyük âlimi olduğunu söylemiştir. Ömer bin Abdülazîz'in de:

“Eğer birini yerime halife seçmem icâb etseydi, Kâsım’ı seçerdim” dediği rivâyet edilmiştir. Ömer bin Abdülazîz, halifeliği zamanında Kâsım bin Muhammed’i, halası Hazreti Âişe’ye âit olan ne kadar hadîs-i şerîf ve başka rivâyetler biliyorsa, onların hepsini toplamakla görevlendirmiştir. Hattâ Ömer bin Abdülazîz bir keresinde, ilmin yok olup, âlimlerin son bulması endişesi üzerine Medine vâlisi Ebû Bekir bin Muhammed bin Hazne’ye mektûb yazarak şöyle demiştir: “Resûlullahın (aleyhisselâm) hadîs-i şerîflerini, sünnetlerini, Amre binti Abdurrahmân el-Ensârî’nin ve Kâsım bin Muhammed’in rivâyetlerini araştır ve yaz! Zira ben ilmin yok olup, âlimlerin de tükenmesinden korkuyorum.” Amre ve Kâsım bin Muhammed’in her ikisi de Hazreti Âişe’nin talebesi olup, O’nun Resûlallahtan rivâyet ettiği hadîs-i şerifleri en iyi bilenlerdi.

Kâsım bin Muhammed, hadîs-i şeriflerin hem ma’nâsına ve hem de lâfzlarına, harflerine dikkat ederek rivâyet ederdi. Halbuki Tabiînden ba’zı hadîs âlimleri, hadîs-i şerîfleri ma’nâsı ile rivâyet etmekte bir beis görmüyorlardı. Fakat Tabiînden muhaddislerin çoğu hadîs-i şerîflerin, Peygamberimizden işitildiği şekilde rivâyet edilmesi üzerinde ittifâk etmişlerdir. Kâsım bin Muhammed, hadîs-i şerîf rivâyet ederken en ince noktalarına kadar dikkatli hareket eder, bir harfin bile değiştirilmesini uygun görmezdi.

O, fıkıh ilminde de yüksek bir âlimdi. Medine’de yetişen ve kendilerine “fukahâ-i seb’a” adı verilen yedi büyük âlimden birisiydi. Allah ve Resûlü adına konuşmanın ve dînî mes’elelerde fetvâ vermenin mes’ûliyetini en iyi şekilde idrak edenlerdendi. Yahyâ bin Saîd’in bildirdiği şu sözleri, bunu açıkça göstermektedir: “İnsanın, Allahın hakkını bildikten sonra câhil olarak yaşaması, bilmediği şeyi söyleyerek fetvâ vermesinden hayırlıdır.” Halbuki, Abdurrahmân bin Ebû Zenâd, O’nun hakkında: “Peygamberimizin sünnetini Kâsım bin Muhammed’den daha iyi bilen birisini görmedim. Hattâ öyle idi ki, sünneti bilmeyeni âlim saymazdı” diyor. Kendisinden bir mes’ele sorulunca; “Anlamıyorum, bilmiyorum!” derdi. Ona sormayı çoğalttıkları zaman da: “Vallahi, sorduğunuz her şeyi bilmiyoruz. Şayet bilseydik, sizden saklamazdık. Çünkü bildiklerimizi saklamamız bize helâl olmaz” derdi. Dînî mes’eleler hakkında çok hassas davranır, ancak açık olanları hakkında fetvâ verirdi. Her sabah Mescid-i Nebî’ye gelir, iki rek’at namaz kılar, sonra Resûlullahın minberi ile kabri arasına oturur, kendisine sorulan mes’elelere fetvâ verirdi. Nitekim mezheb imamlarından Mâlik bin Enes (radıyallahü anh) de onun hakkında: “Kâsım, bu ümmetin, fakîhlerinden idi” buyurmuştu.

Kâsım bin Muhammed, çok mütevâzi, alçak gönüllü idi. Bir gün köylünün birisi O’na gelip; “Sen mi daha çok biliyorsun, Sâlim bin Abdullah mı?” diye sordu. Ona cevap olarak “Burası Sâlim’in evidir” deyip başka hiçbir şey konuşmadı. Muhammed bin İshâk bunun hakkında: “O benden daha iyi bilir deyip, yalan söylemeyi veyahut ben ondan daha iyi bilirim diyerek kendisini üstün göstermeyi istemedi” derdi. Halbuki Kâsım bin Muhammed, her ikisinden daha çok âlimdi. Ebû Eyyûb-i Sahtiyânî de: “Ondan daha faziletli bir kimse görmedim” dedi. İmâm-ı Buhârî de, “Zamanının en fazîletlisiydi” demiştir.

Hazreti Aişe: Peygamberimizin, yağmur yağdığını gördüğü zaman “Allahım! Onu bereketli, mübârek eyle!” diye duâ ettiğini bildirdi.

“Muhakkak ki Allahü teâlâ sizin her birinizi, yavrunuzu beslediğiniz gibi yiyecekle rızıklandırır. Hattâ onu Uhud dağı kadar yapar.”

Peygamberimiz bir kerresinde: “Sizden öncekilerden mahşerde gölgelenecek olanların kimler olduğunu biliyor musunuz?” deyince, Eshâb-ı kiram, “Allah ve Resûlü daha iyi bilir!” dediler. “Onlar, kendilerine haklarından birşey verildiği zaman kabûl ederler. Kendilerinden bir şey istendiğinde hemen verirler ve insanlar hakkında kendileri için olan hüküm gibi hüküm verirler” buyurdular.

“Bir kimse, bir kadının güzelliğine bakmak isteyip de, ondan gözünü çevirirse, Allahü teâlâ onun kalbine ibadet zevkini sokar ve böylece ibadetin tadını bulur.”

Kâsım bin Muhammed şöyle bildiriyor: Resûlullah efendimizin eshâbından birisinin gözleri görmeyip, a’mâ oldu. Sonra O’nu ziyârete gittiler. Bu zât şöyle dedi. “Ben, Peygamberimizi (aleyhisselâm) görmek için gözlerimin görmesini istiyordum. Fakat şimdi Resûlullah (aleyhisselâm) âhırete irtihâl etti. Allaha yemîn ederim! Eğer Yemen’deki Tübâle beldesinin geyiklerinin bir geyiğindeki gözler bende olsa artık buna sevinmem”.

İmâm-ı Buhârî, Kâsım bin Muhammed’in “Bülûğa erdiğimiz günden beri hep üç rek’at vitir namazı kılındığını gördük” dediğini naklediyor.

Kâsım bin Muhammed, şöyle bildiriyor: “Bir gün halam Hazreti Âişe’nin yanına vardım. O’na: “Ey Ana! Bana Peygamber efendimizin kabrini aç!” dedim. Bunun üzerine bana Hücre-i Se’âdeti açtı. Üç kabir gördüm. Pek yüksek değillerdi. Pek yerle beraber de değillerdi. Üzerlerine kızılca Batha taşcağızları dökülmüştü. Peygamber efendimizin şerefli kabri hepsinden ilerde idi. Hazreti Sıddîk’ın başı, Fahr-i kâinat hazretlerirln mübârek sırtı hizasında, Hazreti Ömer’in başı da Resûlullah (aleyhisselâm) efendimizin ayağı hizasında idi.”

Yine Kâsım bin Muhammed anlatıyor: “Âdetim üzere yine bir gün sabah namazını kıldıktan sonra, halam Hazreti Âişe’yi ziyârete gittim. O kuşluk namazını kılıyor ve namazında, “Allah, lütuf edip bizi kavurucu azâbdan korudu.” âyet-i kerîmesini okuyor, ağlıyor ve durmadan tekrar ediyordu. Beklemekten usandım. O bitirmedi, ben de bırakarak çarşıya çıktım. Kendi kendime: “İşimi bitireyim, sonra ziyâretine giderim” dedim, işimi bitirip döndüğümde yine aynı hâlde âyet-i kerîmeyi tekrar ederek ağlamakta olduğunu gördüm.

Buyurdu ki: “Bizden önce yaşayan büyüklerimiz, başa gelen musîbetleri güzellikle karşılamayı, kendilerine verilen ni’metleri de tezellül (alçak gönüllülük) ederek karşılamayı severlerdi.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 59

2) Tabakât-ı İbni Sa’d cild-5, sh. 187

3) Hilyet-ül-evliyâ cild-2, sh. 183

4) Tehzîb-üt-tehzîb cild-8, sh. 333

5) Şezerât-üz-zeheb cild-1, sh. 135

6) El-A’lâm cild-5, sh. 181

7) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 96

8) Reşâhat Ayn-ül-hayat sh. 12 (Arapça)

9) Câmi’u kerâmât-il-evliyâ cild-2, sh. 236

10) Rehber Ansiklopedisi cild-9, sh. 324

11) Se’âdet-i Ebediyye sh. 1027